

Le Epigrafi Arabiche di Sicilia, trascritte, tradotte e illustrate da Michele Amari. — Palermo 1875.

(med et Atlas af fotograferede Tavler)

fremlagt efter Forfatterens Ønske i Mødet d. 25. Febr. 1876,

med følgende Bemærkninger af Professor Dr. **A. F. Mehren.**

De Erindringer, vi endnu finde skjøndt meget sparsomt paa Sicilien og i det sydlige Italien om Arabernes Herredømme, have deres Oprindelse fra en Tid, da Chalifatet i samme Forhold som dets Udvidelse ikke syntes at kjende nogen Grændse, efterhaanden tabte sin centraliserende Magt og begyndte at opløses i smaae uafhængige Stater. Spanien var næsten aldeles unddragen Regeringen i Baghdad, som ogsaa overlod Provinsen Ifriquia til sig selv; allerede Harûn ar-Rashid havde her indsat som Statholdere Familien Aghlab, der snart grundlagde det senere saaledes benævnte Dynasti, og de følgende Chalifer vare tilfredse med kun at vide deres Navne omtalte i Bønnen ved den offentlige Gudstjeneste i Moskeerne, idet de bedre foretrak at udbrede Fredens Civilisation og Velsignelser fremfor med Vaabenmagt at holde deres Autoritet vedlige over et Rige, hvis umaadelige Udvidelse oversteg Midlerne for dennes Haandhævelse. Den væsentligste Opløsningsspire i det Abbasidiske Chalifat var Ali's Slægt, til hvilken vi have at henregne de vigtigste for dette Tidsrum i Betragtning kommende Dynastier nemlig Idrisiderne i Maghreb eller Marocco, de noget senere Zirider og Fathimiderne i Ægypten. For at standse de undertvungne Berber-

stammers gentagne Oprør havde, som bemærket, Harûn ar-Rashid allerede ved A. 800 (184 H.) forlenet Ifriquiah til Familien *Aghlab*, der ved en snild Politik, balancerende mellem Chalifatet i Bagdad og de lidt senere af Alis Slægt i den vestlige Del af Afrika fremstaaende *Idrisider*, naaede i lidt over 100 Aar (800—911) en Uafhængighed, der kun levnede Chaliferne den rent aandelige Magt som Islams Overhoved. Efter Harûn ar-Rashid's og hans Søn al-Mamun's Regering vare disse desuden komne i fuldstændig Afhængighed af den under Navnet Mamluker bekendte Tyrkergarde, saa at en Digter fra den Tid ret passende har forherliget deres Beskrivelse i disse Vers:¹⁾

«En Chalif i sit Bur
 «Mellem Wasif og Bogha;
 «Han gentager, hvad man siger,
 «Ret som en Papegøie.»

Ibrahim Aghlab havde imidlertid som næsten uafhængig Fyrste udvidet sin Magt fra Atlanterhavet til Ægyptens Grændser, og hans Navn sattes i Bønnen ved Siden af Chalifens; paa Mynter, som forefindes i det herværende Myntcabinet fra næsten hver af de til dette Dynasti hørende 11 Fyrster, er Chalifens Navn aldeles udeladt; paa en af de ældste fra 190 H: (Ifriquia som Myntsted) læse vi blot: *بِسْمِ الْأَمِيرِ إِبْرَاهِيمَ*: *Paa Befaling af Emir Ibrahim*. Det Alidiske Dynasti Idrisiderne, der holdt sig nogle Aar længere, fra 803—949, gjorde imidlertid dem Magten stridig i Africa, og havde grundlagt den anseelige Hovedstad Fez, der rivaliserede i Vesten med Bagdad ved Luxus, Videnskab og Handel, i sidste Henseende som det vigtigste Forbindelsespunkt med Spanien. Aghlabiderne bleve derved indskrænkede til Mellemkysten af Nord-Africa (*Magreb el-Wusthâ* med Provinsen Ifriquiah), men udfoldede her en sjælden Pragt baade ved Rigets indre Bestyrelse og ved lykkelige Krigstog mod de

¹⁾ S. Les prolégomènes d'Ibn Khaldoun par M. de Slane I, p. 49.

christne Stater ved Middelhavet; nye Byer anlagdes; Tunis, Tripolis og Kayrovân opfyldtes med Pragtbygninger, hvis Levninger endnu overraske den Reisende; Kunst, Videnskab og Industri naaede snart i Vesten, hvad Harun og al-Mamun havde bragt det til i Østen. Postforbindelser indrettedes fra Grændsen af Maghreb til Ægypten, og en anseelig Flaade stod til Raadighed for Krigstog til Søes. De tidligere Statholdere i Afrika havde allerede oftere foretaget saadanne Tog mod Italiens og Frankrigs Kyster, Corsica, Sardinien og Sicilien; de italienske og franske Krøniker indeholde en Del forvirrede Efterretninger herom; de lod sig imidlertid nøie med Plyndringer uden at at efterlade videre Spor. En Strid mellem de græske Statholdere gav Aghlabiderne en længe søgt Leilighed til at sætte sig fast i Sicilien; Ibrahims Efterfølger *Ziâdet-allah* tog Parti, og en Flaade udsendt fra Susa erobrede 827 Mazzara og kort efter Girgenti paa Sicilien, hvor de efter at være bragte til en fortvivlet Modstand holdt sig to Aar. Efter at have erholdt Forstærkning fra Africa erobredes 831 Palermo, hvormed Siciliens Skæbne var afgjort. Byerne i det indre Land og paa Østkysten holdt sig længst og underkastede sig først efter et heltemodigt Forsvar som Kasr-Jani (Castro Giovanni), Noto, Taormina og Catania, Syracus endelig ved A. 878. Det var Indbyggerne selv, der fortsatte denne haardnakkede Kamp, medens Regeringen i Byzanz kun iagttog Begivenhedernes Gang. Det arabiske Herredømme udbredte i Virkeligheden større Cultur og Civilisation, idet man desuden overlod Indvaanerne fuld Frihed mod en ikke trykkende Skat. Agerdyrkning og forskellige industrielle Kunster bleve af Araberne bragte til en ukjendt Glands; man drev Bjergværksvæsen, og Marmor med Porphyr tjente til Udsmykkelse for Bygningerne. Denne Fredens Udvikling forhindrede imidlertid ikke Arabernes Krigstog. Efter at være blevne Herrer paa Sicilien satte de sig snart fast paa Italiens Sydkyst, en Del af det saakaldte «Store-Land», og erobrede Brindisi og Bari; fra Tarent, der 844 faldt i deres Magt trængte

de ind i Hertugdømmet Benevent; selve Roms Forstæder bleve plyndrede og Civitavecchia ødelagt 846. Foruden Sicilien besad Araberne i Midten af det 9de Aarh. Malta, Gozzo, Comino og Pantellaria, Sardinien, Corsica og Balearerne. I Begyndelsen af det 10de Aarh. maatte Aghlabiderne, der tilsyneladende anerkjendte Chalifatet i Baghdad, vige for de Alidiske *Fathimider*. Disse havde omtrent 50 Mil fra Tunis anlagt Hovedstaden Mahadia med det Formaal herfra at erobre Ægypten. Den Fathimidiske Fyrste anerkjendtes af Sicilien og Sardinien, medens den største Del af Africas Nordkyst faldt til Omayaderne i Spanien. Saasnart imidlertid Fathimiderne havde begrundet det 3die Chalifat i *Cáhira* (358 H. = 970 Ch.) ved Siden af de samtidige i Baghdad og Cordova, overlod de Resten af Maghreb til et Statholderskab, der snart indtager Aghlabidernes Plads og grundlægger det under Navn *Zirider* bekjendte Dynasti, medens Idrisiderne bukke under for de spanske Omayader. De nylig omtalte arabiske Erobringer i Middelhavet tabtes efterhaanden, som de tyske Keisere vare bleve Herrer over Italien, og Ziridernes Magt strakte sig snart kun ud over Distriktet om Tunis langs Kysten henimod Algier og Bugia. Ved A. 1017 havde en Flaade fra Genua og Pisa forjaget Araberne fra Sardinien, noget senere fra Corsica; de værste Modstandere hævede sig nu med Normannerne. Disse i Forbund med Grækerne havde erobret Tarent 1035, og allerede 1043 vare Araberne nær ved at tabe Sicilien. Kun en kort Tid formaaede det nye Dynasti *Almoraviderne* at holde Islams Undergang tilbage; efter Candias Erobring af Venetianerne faldt endelig Sicilien i de Normanniske Erobreres Magt. Rob. Guiscard og hans Broder Roger, der havde grundlagt en uafhængig Stat i det sydlige Italien besluttede 1064 at passere Strædet ved Messina og erobre Sicilien, hvor Ziriderne ikke længer formaaede at standse Anarchiet. Efter Erobringen af Catania og Palermo underkastede sig Øen Normannerne 1072. De nye Seirherrer behandlede imidlertid Araberne med Venskab og Skaansel, mest af Frygt for at Landet

skulde tabe i Rigdom og Civilisation ved en pludselig Udvan-
 dring af den intelligente Befolkning; uagtet de havde erholdt
 fuld Religionsfrihed og Eiendomssikkerhed, forsvinder dog i
 Løbet af de nærmeste 200 Aar lidt efter lidt Islams Befolkning
 af Sicilien, og da Roger II havde tvunget Kysten af Nord-Afrika
 til at anerkjende sit Herredømme, bleve Ziriderne nødte til at
 trække sig tilbage til Mellem-Afrika efter et Herredømme af hen-
 ved 177 Aar fra (971—1148). Disse Minder om Arabernes
 Herredømme i denne Del af Syd-Europa, som Roger I i et Do-
 cument fra A. 1090 for at bevise det undertvungne Folks Stor-
 hed beskriver som «store og talrige Ruiner af Stæder, Spor af
 Paladser, opførte med en vidunderlig Kunst og afpassede saavel
 til Bekvemmelighed som til enhver Luxus og Livsnydelse» fort-
 satte endnu i et Par Hundredaar under de christne Fyrster
 deres Virkning i Cultur og Kunst, og de følgende Herskere lige
 til Frederik II af Hohenstaufen rettede saa vidt muligen deres
 Bestræbelser paa at vedligeholde den Arabiske Indflydelse selv
 med Fare for at synes at hylde Islams Lære. — Vi ville i nogle
 enkelte Træk betragte denne Fortsættelse af Arabernes Civilisa-
 tion og Cultur under de nærmeste christne Fyrster. — Efter
 Roger I's Død 1101 bestyredes Regeringen af Grevinde Adelaide,
 der residerede i Palermo; vi finde første Gang blandt de øverste
 Embedsfunktioner den nye Værdighed «*Ammiraglio*» omtalt som
 Titel for Byens Guvernør. Ordet er en Fordreielse af det ara-
 biske Emir, der i ældre Diplomer engang imellem er gaaet over
 til Admiratus, Admirator, Admirais og lignende Forvanskninger,
 frembragte for at skaffe Ordet en Betydning i det Latinske; en
 endnu nærmere Tilslutning til det Arabiske har Titelen «*ammiraglio dei ammiragli*» = Emir el-Omarâ for Første-Minister og
 Kongens Befuldmægtigede. Den samme Person havde under-
 tiden med denne Stilling tillige Function af Marineminister, og
 i Løbet af et Hundredaar gik Ordet over i den almindelige Be-
 tydning «Admiral», hvori det nu forekommer. Under Roger II
 (1118—54) indførtes det hele arabiske Hofceremoniel, der brugtes

under Fathimiderne, og hvorom vi have en vidtløftig Beskrivelse hos Makritzi.¹⁾ Vi finde *Hâgîb* som Titel for Kammerherre eller som i Spanien for Premier-Minister; *Djânîb* = Adjutant, *Selâhi* eller *Selâhdar* = Vaabenbærer eller Rustmester, *Djamdâr* = Garderobemester, *Ostadâr* = major domus, *Djokendâr*, Manège- eller Turnermester, *Kâid*, Befalingsmand, *Farrâsh*, Page over Tapisserier og Tepper, *Tharrâz*, der havde Tilsyn med Guldbroderierne paa Tepper og Klædningsstykker. Af denne sidste Art besidde vi endnu et prægtigt Exemplar indvirket med en Indskrift i Guld og Perler, der omgiver et i Midten symbolsk Billede, fremstillende en Løve, der slaaer en Kamel til Jorden; Indskriften i colossale cufiske Bogstaver begynder: Af Arbejder for det kngl. Skatkammer, beskærmet i Velsignelse . . . . , og slutter: i Siciliens Hovedstad A. 528 H. = 113³/₄ Ch.²⁾ Denne Kappe er vandret fra Sicilien til Tydskland, bevaret en Tidlang i Nürnberg og i dette Øieblik i Wien mellem Relikvierne efter Carl den St. At den arabiske Cultur og Civilisation holdtes i ukrænket Ære under det Normanniske Dynasti, finde vi overalt bekræftet; et interessant Vidnesbyrd giver os den arabiske Reisende *Ibn Djobeir*, der paa sin Tilbagereise over Middelhavet til Spanien strandede med Skibet paa Kysten ved Messina. Sin Henrykkelse over at finde Mennesker istedetfor, hvad han havde frygtet, at skulde plyndres og dræbes af vilde Røvere, meddeler han ret naivt i sin Reisebeskrivelse saaledes³⁾: «Fyrsten (Kong Vilhelm II) er beundringsværdig i sin Behandling af Islams Befolkning; han selv holder fast ved Islams Tro og forlader sig fuldkommen paa Muhammedanerne; til sin Vagt har han et Corps af Negre, der alle høre til Islam og som kommanderes af en *Kâid*; de høieste Statsembeder ere be-

¹⁾ S. al-Khithath vol., p. 401 sq. ed. Cah.

²⁾ Smlgn. en af de ældste Beskrivelser: Inscriptio Arab. Pallii imper. Pannoni confecti, delin. et explicat. a de Murr, Norimbergæ 1790; gjen-given af Gregorio, p. 172.

³⁾ S. the travels of Ibn Jubair ed. by W. Wright, p. 328.

troede Prophetens Folk, ja endog hans Køkkenmester er Muselman. Han har et prægtigt Harem, bevogtet af Eunucher. Iblandt christne Fyrster findes ingen stoltere, rigere og mere luxuriøs Hersker; i sin Hofførelse, Fordeling af Æresposter, Udbredelse af Glands og Pragt er han aldeles lig Islams Herskere. Han er omgivet af Læger og Astrologer, hvem han sætter Pris paa, saa at naar Nogen af dem tænker paa at forlade Landet for at gjensee sine Troesbrødre, holder han ham tilbage med en rigelig Pengeanvisning for at bringe ham til at glemme Fædrelandet. Han læser og skriver Arabisk; hans Underskrift er, efter hvad en af hans Vezirer har meddelt mig: «*Priset være Allah med sand Lovprisning*»; ligesom hans Faders var: «*Priset være Allah til Tak for hans Velgjerninger!*». Hans Favoritinder ere overveiende af Prophetens Folk, og det Forunderligste er, hvad Opsynsmanden over Guldbroderierne har meddelt mig, at de frankiske Piger, som optages i hans Slot, vende tilbage til deres Hjem som Bekenderinder af Islam, omvendte af deres muhammedanske Veninder. Paa denne Ø indtræffe hyppigt Jordskælv; ved en saadan Leilighed blev Fyrsten forfærdet, idet han rundtom i Slottet kun hørte Allah og Prophetens Navn blive paakaldte. Naar da nogen af hans Omgivelser frygter for at falde i Unaade, pleier han at berolige dem med disse Ord: «Lad Hver anraabe sin Herre og Skaber, og den, hvem han troer paa!»

Paa Mynter fra Roger II's Tid, der haves i Mængde adspredte i de forskjellige Cabinetter, fører Fyrsten den arabiske Titel *al-mutazz billah al-melik Roger-al muazzam*, medens vi paa Reversen finde det christne Kors med de græske Bogstaver **IC. XC. NIKA.** og i Randen den arabiske Indskrift:

«Dhuriba bimedinat Sikelia» (slaaet i Siciliens Hovedstad.)¹⁾

To endnu mere eiendommelige Mynter haves i det her-

¹⁾ cfr. Marsden Numismata orient., p. 300.

værende kongl. Myntkabinet: den ene, en lille Sølvmynt, har denne Indskrift:

A. بَأْمَرِ مَرْجَلِ اَنْشَانِي ɔ: paa Befaling af Roger II.

R. اَلَا اِلٰهَ
وَحْدَهٗ لَا شَرِيْكَ لَهٗ
لَا اِلٰهَ

ɔ: «Der er ingen Gud undtagen Allah, han har ingen Deltager».

Den anden, en lille Guldmynt:

A. i Midten .†.

R. اَلَا اِلٰهَ
سَيِّدٌ مَّرْسُوْلُ اِلٰهَ
لَا اِلٰهَ

ɔ: «Der er ingen Gud undtagen Allah, Muh. er Herrens Apostel».
Randen er afslidt paa begge.

Fra *Tankred* have vi en lille Sølvmynt med denne Indskrift:

A. تَنْقَرِيْد Tankred,
مَلِكُ صِقْلِيْيَا Konge
Siciliens

R. TNCR | REX SI | CILIAE.

Fra Henrik VI en lille Guldmynt:

A. i Randen هِنْرِيْكُ قَيْصَرِ اَوْغُسْت; i Midten †

R. $\frac{IC}{NI} | \frac{X}{KA}$

medens vi paa Frederik II's ofte læse den arab. Titel: اَلْمَعْنُوْرُ بِاللّٰهِ
فِرْدَرْيِكُ اَلْمُعْظَمِ som paa Roger II's.¹⁾

Af Edrisi²⁾, den berømte arabiske Geograph, der udgav Kongens Cosmographi, tituleres Roger II som de Fathimidiske Chalifer «al Moqtadir biqadrat-illâhi», «den ved Allahs Magt Op-høiede, Konge af Sicilien, Italien, Lombardiet og Calabrien,

¹⁾ cfr. «Monete cufiche dal Dom. Spinelli», p. 122.

²⁾ S. éd. de Jaubert t. I, p. XVI et bibl. Arab. sicula, p. 15.

Imâm af Rom, Forsvarer af den christne Tro». — Efter det nylig omtalte Navn, al-Mutazz, kaldtes et kongeligt Lystslot ved Palermo «*al-Mutazziah*», der som det synes er antydet i en senere til Vilhelm II's Tid hørende Indskrift. — I den arabiske Poesi, der blomster under Roger II, fremkommer en ny Digteform, der har opgivet den ældre Metriks skolerette Tvang; den bestaaer ofte i Stanzer, hver paa 3 Linier med 8 Stavelser, hvori hvert Vers i den ene Stanze rimer med det tilsvarende i den næste; de benævnes «*al mowashshehât*» eller «*azdjâl*» og ere blevne meget almindelige i det Vulgær-Arabiske.¹⁾ At omtale de forskjellige Grene af Kunst og Industri, der skyldes de under det normanniske Dynasti beskyttede Arabere, vilde føre til en historisk Udvikling, der allerede i flere Retninger er gennemført; jeg skal derfor her indskrænke mig til blot at nævne Silkevæverierne, Papirfabrikationen og Sukkerets Frembringelse som Frugter af den arabiske Civilisation, der over Sicilien er kommen det øvrige Europa til Gode. Vi gaae da over til Architecturen, hvis enkelte Minder her foreligge. Saa vidt disse endnu ere bevarede, idet vi aldeles forbigaae hen smuldrede og formløse Ruiner, tilhøre de alle den Normanniske Periode, da neppe nogen eneste Bygning er vedligeholdt oprindelig fra Arabernes Tid. Hvad vi have, er kun opført af Arabiske Architecter i maurisk Stil. Den arabiske Architectur stammer vistnok fra en Paavirkning af de Persiske Sasanider, idet vi efter menneskelig Sandsynlighed neppe kunne forudsætte noget medfødt Talent i denne Retning blandt Ørkenens Naturbørn; blandet med byzantisk Smag antog den i de første Aarhundreder efter Hedjra en eiendommelig Retning i Syrien og Ægypten, gik herfra under Agglabiderne over til Sicilien og bevarede her af Normannerne, hvis Bygmestere næsten alle enten vare Islams Bekjendere eller i al Fald af Arabisk Herkomst lige indtil Slutningen af det 12te Aarh., hvad de hyppigen

¹⁾ En stor Samling af denne nyere Poesi haves udgiven under Titel: «*Saffinet el-Mulk wa nafisat al fulk*» af den moderne Digter Shihâb ed-Din, lith. i Cahira.

i christne Kirker forekommende arabiske Indskrifter tydeligen bevise. Vilhelm I [† 1166] er berømt som Grundlægger af den herlige Villa, som han gav Navnet *el-Aziz*, senere fordreiet til *Ziza*, hvis Indskrifter vi om et Øieblik skulle gjøre Bekjendtskab med. Endnu før dette Palais fuldendtes, døde den kongelige Bygherre, ledsaget til Graven af en Skare islamske Kvinder, der i hvide Klædebon med flågtrende Haar udstødte deres Klageskrig til Cymblernes Klang. Under hans Efterfølger Kong Vilhelm II opførtes det i Pragt med *Ziza* rivaliserende *Cuba* (en Fordreielse af det arabiske «*alqubba*» Pavillon eller Kuppelpalais), omtalt af Boccacci i il Decameron¹); paa en Indskrift læse vi endnu «*for Jordens bedste Hersker Vilhelm II, A. 1180.*» — Med denne Konges Død 1190 begynde lidt efter lidt Religionsforfølgelserne mod Islams Befolkning, der nødes til at flygte ind i Bjergegnene mod Vest for her at forberede den sidste Fortvivlelsens Kamp. Henrik VI erobrer Palermo d. 30 Novbr. 1194 og har efterladt et ved Tortur, Blodbad og Plyndring vidt berømt Navn. Eiendom og Liv vare nu ikke længer sikkrede Prophetens Folk, som rustede sig i Bjergegnene ved *Val di Mazara*, medens deres Huse i Stæderne gaves som Foræring til Keiserens Tilhængere. Frederik II var ikke stærk nok til at følge sin Tilbøielighed til at anerkjende Islams tabte Rettigheder, men gav efter for de politiske Forviklingers Magt; han maatte lade sig nøie med at vise en theoretisk Sympathi med enkelte af Islams Lærde og at slutte Forbund med nogle samtidige muhammedanske Fyrster, et Forhold, der imidlertid var tilstrækkeligt til i Krønikerne at skaffe ham Titelen: «*pestifer et maledictus, schismaticus, hereticus et epicureus corrumpens universam terram*». I blandt hans Gudsbespottelser tillægges ham i samme Krønike dette Udsagn: «*Herren vilde ikke have rost det hellige Land saa meget, hvis han havde kjendt Terra di Lavoro,*

¹) S. giornata V, nov. VI i Begyndelsen: «*d'un suo giardino, il quale chiamava la Cuba.*» Det er Kong Frederik II, hvem Haven siges at tilhøre.

Calabrien, Sicilien og Apulien» ¹⁾). En anden tydsk Krønike lader ham sige: ²⁾ «Tres baratores seu guillatores fuerunt in mundo: Moses, Christus et Mahomet.» Dette sidste Paafund, der efter al Kritik umulig kan tillægges denne Fyrste, men formodentligen en eller anden Tilhænger af Averrhoes, har igjen fremkaldt Antagelsen, at Frederik II var Forfatter til det ofte omtalte, men rimeligvis aldrig eksisterende Skrift «de tribus impostoribus». — At Kongen imidlertid stod i videnskabelig Brevvexling med Islams Philosopher beviser tydeligen nok en Codex Arab., tilhørende det Bodleyanske Bibliothek, under Titel: «De Sicilianske Spørgsmaal» ³⁾). Han fremstiller heri 4 à 5 Spørgsmaal til Besvarelse, nemlig: hvorvidt Verdens Evighed kan bevises; hvad Theologiens Formaal er som Videnskab; hvor mange Videnskabens Grundkategorier ere, og om 10 er det faste Tal; hvilke Beviserne ere for Sjælens Udødelighed; endelig hvorledes man skal forklare sig Muhammeds Udsagn: «den Troendes Hjerter er imellem den Barmhertiges to Fingre».

Omtrent fra 1246 forsvinder Siciliens arabiske Befolkning eller blandes, uden at efterlade videre Spor, med Øens øvrige Indbyggere, endskjøndt vi rigtignok fra muhammedanske Historieskrivere have en Beretning, at endnu ved 1260 iagttoges den 5 Gange daglig foreskrevne muhammedanske Bøn af Islams Soldater i Manfreds Leir. — Med Hensyn til Sproget havde det Arabiske neppe nogensinde fortrængt hos den almindelige Befolkning det Græsk-Romanske Element, og i den store Samling af Aktstykker, vi have foreliggende i omhyggelig Udgave ⁴⁾, finde vi som oftest Græsk og Arabisk ved Siden af hinanden, sjældent

¹⁾ S. la chronica di Salembeni, p. 3, 168.

²⁾ Cfr. Muratori, Rer. Ital. scriptores, t. III, p. I, pag. 585.

³⁾ V. Cat. bibl. Bodl. Al. Nicoll, Vol. II, p. II, p. 582—83 og Journ. Asiat. 1853, p. 240. Forfatteren *Ibn Sab'in* († 1271), gav selv sit Arbeide Navnet «*al mesâila-s-Siqeliyah*», der findes i Slutningen af Haandskriftet. cfr. Bibl. Arab. Sicula, p. 573.

⁴⁾ Diplomi Greci ed Arabi di Sicilia, pubblicati nel testo originale, tradotti ed illustrati da Salvatore Cusa, Palermo 1868.

derimod det Latinske; paa Vestkysten af Sicilien og paa Øerne vedligeholdt det Arabiske sig længst f. Ex. paa Pantellaria indtil det 16de Aarh.; som bekjendt kunne Malteserne endnu for Øieblikket meget vel forstaae og benytte den mauriske Dialekt, der tilhører den nærmeste Afrikanske Kyst.

De arabiske Indskrifter, der her foreligge, havde allerede i forrige Aarhundrede sysselsat en Del Orientalister paa en Tid, da disse Studier endnu vare i deres første Udvikling; vi have saaledes fra Slutningen af forrige Aarh. en Samling af *Gregorio Rosario* under Titelen «*ampla collectio rerum Arabic., Panormi 1790*», der igjen støtter sig til adskillige foregaaende Forsøg af *Caruso, Torremuzza*¹⁾ og *Tardia*; det var imidlertid især *Tychsen*, der fremmede adskillige brugbare Forklaringer i Gregorios Værk. Hvor ufuldstændige disse imidlertid til den Tid vare, kan et Exempel oplyse: det arabiske Ord «Sulthan» kan til Nød af den med denne Art Epigraphi Ukyndige forvexles med Ordet «Allemån»; da et ulykkeligt Indfald havde fremkaldt Feiltagelsen, byggede man nu videre herpaa, antog denne «Allemån» for Keiser Frederik II's Medkeiser Otto eller læste endog Athån d. e. Otto for Sultan og fremstillede endelig heraf en lærd historisk Conjectur om Arabernes Forbindelse med denne Keiser mod Frederik II²⁾. Indfaldet var omtrent ligesaa godt, som at lade det nysomtalte Palais Ziza være opkaldt efter et Tilnavn til Ceres (Azezia) eller lade begge Palaierne Cuba og Ziza føre disse Navne til Erindring om en ukjendt arabisk Fyrstes to Døttre. Efter at man i det mindste for disse Studiers Vedkommende nu er kommen til fuld Erkjendelse om, at Kundskab i det paagjældende Sprog er en af de fornemste Betingelser for en Indskrifts Dechiffriering, vil man neppe saa let faae Leilighed

¹⁾ Siciliæ veterum inscriptionum nova collectio ed. Gabr. Castellus, Panormi 1784; mod Værkets Slutning findes nogle arab. Indskrifter gjen-givne og forklarede. v. p. 313—15.

²⁾ S. Gregorio Rosario, *Ampla collectio rerum Arab.*, p. 179—183.

til at træffe Lignende gjentaget. *Lanzi*, der i 1840 og 45 udgav nye Samlinger, har Fortjenesten af at have gengivet paa lidelige Afbildninger af originale Grav-Indskrifter og andre, adsplittede omkring i Europas Museer, men savner Paalidelighed i Læsningen. Først *Fraehn* og *Reinaud* have vist, hvorledes der burde arbeides, men kun meget sparsomt givet sig af med sicilianske Mindesmærker. *Amarì*, hvis Lærdom og sunde Kritik kun opveies af Kjærlighed til hans smukke Fædreland, har forberedt disse Studier i Landflygtighed under sit Ophold i Paris, da 1854 Begyndelsen af Værket «*Storia dei Musulmani di Sicilia*» udgaves¹⁾. Under dette Arbeides Fuldførelse i Forbindelse med det i 1859 udkomne «*Carte comparée de la Sicile moderne*», gaves ham som Cultusminister i det af Revolutionen seirrig fremstaaede Kongerige Italien rigelig Leilighed til at redde og undersøge sin Fødeøs historiske Minder, der, allerede engang tidligere meddelte i Tidsskriftet *Revista Sicula*, nu udkomme i en samlet Udgave, hvis 1ste Bind her foreligger, og skulle tjene som oplysende Bilag til «*Storia dei Musulmani*»; paa samme Maade forberedes en pragtfuld Udgave af de paa Sicilien bevarede diplomatiske Aktstykker henhørende til samme Periode af Prof. Salvatore Cusa, ligesom et lignende Værk over det Arabiske Møntvæsen i den nærmeste Tid imødesees ved Prof. *Mortillaro*. Som et smukt Exempel paa med hvilken Iver man i Italien arbejder paa at bevare historiske Minder, skal jeg endelig anføre, at d. 29de Aug. f. A. holdtes en *congresso dei scienziati Italiani*, præsideret af Conte Terenzio Mamiani; efter en festlig Sammenkomst i Palermo gaves Deltagerne, blandt hvilke man ved Indbydelsen havde tiltænkt mig den Ære at medregnes, Leilighed til i 10 Dage at bereise de ved Ruiner berømteste Egne for at raadslaae om passende Forholdsregler til disses nærmere Undersøgelse.

Den Indskriftsamling, hvis 1ste Bind vi her have for os

---

¹⁾ Sidste Del af vol. III er udkommen 1872 og hele Værket hermed sluttet.

omfattende Bygningsindskrifter, indhugne i Steen eller paa Marmortavler, vil blive efterfulgt af to andre Bind, indeholdende i Hdet B. Gravindskrifter, i IIIde B. Indskrifter paa forskjellige Brugsgegenstande, som Vaser, Gemmer og Lignende. De to første skulle omfatte Alt, hvad der af denne Art findes paa Sicilien, medens det sidste Bind udelader, hvad der ikke med nogenlunde Sikkerhed kan antages for Siciliansk Arbeide, eller som kun indeholder ubetydelige Formler.

Tav. I. Den første Indskrift fra Castellet i Termini, der blev restaureret af Fathimiden Moizz li-din-allah A. H. 356 (966 Ch.)¹⁾, er næsten fuldstændig bevaret. Den ærede Forfatter har ved at forfeile et beskadiget Ords Læsning forudsat et Hul i Indskriften, som ikke er tilstede; kun den øverste Hersker kan befale, ikke Bygmesteren; naar vi derfor restituere et Ord, der tilkjendegiver Hensigten med Bygningens Opførelse «som til Værn for» eller «af Naade» (حصنا eller جودا i Lighed med den af mig læste Indskrift fra Saladins Tid paa Castellet i Cåhira)²⁾, er Alt i den bedste Orden: . . . «Af det hvad befalede at opføres [til Værn eller af naadig Velvillie] for de Troende Imåm Moizz li-din-allah o. s. v. — Statholderens Navn *Ahmed b. al Hasan* med Aarstallet 34x slutter da det Hele.

2) Paa samme Tavle fra Capella Palatina i Palermo gives en smuk og aldeles tydelig Indskrift, der erindrer om et af Kong Roger II for sit Palais indrettet Vanduhr, sandsynligen ligt det under Harun al Rashid til Carl den St. forfærdigede; den har Aarstallet 536 H. = 114 $\frac{1}{2}$ Ch.³⁾.

Tav. II. Marmortavler fra «*Chiesa dell Annunziata* og *Duomo*» i Messina, indeholde Vers til Forherligelse af Rogers Palads i Messina. Af et fuldstændigt bevaret Vers: «O kongelige Selskab, træder ind her; dette er Salighedens Bolig», gjen-

1) *Storia dei musulmani*, t. II, p. 274; den samme Indskrift er næsten ukjendelig hos Gregorio, p. 167.

2) *S. Cåhirah og Kerafat*, I D. p. 18.

3) Den samme Indskrift findes hos Gregorio, p. 176.

kjende vi det arabiske Versemaal «kâmil»; Rogers Navn læses desuden tydeligen et Par Gange: «Fyrsternes Hoved, Kong Roger».

En lignende Tavle, bevaret i Museet i *Palermo*, har et Vers af ensartet Indhold, tydeligt og let at læse, i Versemaalet Raml.: «Træd ind, kys og omfavn dette Hjørne; betragt den Skjønhed, denne Bygning indeholder!» med en Hentydning til Besøget af Kaabaen i Mekka.

Tav. III—IV ere 20 decorative Rosetter, anbragte efter Sandsynlighed i Loftet af et Palais i Palermo; i Kanten læses en Del Lykønskingsudtryk lignende dem, som findes paa den omtalte Kappe fra Rogers Tid.

Tav. V. Indskrift i gammel Cufisk Character fra Taarnet af den nu ødelagte Kirke *St. Giacomo la Mazara* i Palermo; den har en Række lignende Udtryk som de foregaaende Rosetter; til Slutning synes Aaret 1100 at komme frem. — Samme Plade indeholder (Nr. 2), en Stenindskrift, bestemt til en Grav eller en saakaldet Sebil, offentlig Fontaine, der findes i stor Mængde i Cahira, og hvis Opførelse betragtes som et Fromhedsværk; den giver os Navnet «*Barun, Page hos den kngl. Majestæt*»; om vi skulle opfatte dette Barun som arab. Egennavn, eller feudal Titel for en Person, der i al Fald ikke behøver at høre til Islam, er usikkert, skjøndt jeg er tilbøielig til den sidste Antagelse. Aarstallet mangler.

Vi have endnu paa denne Plade en Stuccatur-Indskrift fra Paladset *Ziza* i Palermo; af de 4 udenfor Byen beliggende Lystslotte *Favara, Menani, Ziza og Cuba*¹⁾ ere kun de to sidste bevarede. Amari har efter den oftere tilforn forsøgte Dechiffriering bragt nogle regelmæssige arabiske Vers ud; da den fotografiske Gengivelse er mørk og utydelig, formaaer jeg ikke at udtale videre nogen Mening; Navnene *al-Mostaizz* og *Aziz* forekomme mig rigtige, hvilke bekræfte Tiden under Vilhelm II, som den der fuldendte Opførelsen af dette Palads.

¹⁾ S. Storia dei Muselmani, t. III, p. 491.

Tav. VI. Idet denne kun frembyder nogle usammenhængende Brudstykker af en ydre Murindskrift paa det samme Palads Ziza, og den photographiske Gjengivelse, der har været forbunden med store Vanskeligheder, er i høi Grad utydelig, tilfredsstilles vi saa meget mere ved de to Murindskrifter paa Fløiene af Paladset Kùba beliggende udenfor Palermo paa Veien til Monreale.

Tav. VII—VIII give det photographiske Billede af de enkelte fra Gesimsen nedtagne Stene, der nu bevares i Museet; efter Paakaldelsen af Allahs Navn læses aldeles tydeligen de første $1\frac{1}{2}$ Vers af den østlige Fløi: «Betragt, stands og sku. Du vil see det smukkeste Palads, tilhørende den bedste af Jordens Konger *Vilhelm II*; ethvert Palais er ringe og staaer tilbage . . .» Det Øvrige giver kun Brudstykker; paa den vestlige Side finde vi Aarstallet, udtrykt i samme Versemaal «thawil»: «i den lykkeligste Tid og det gunstigste Øieblik: efter den Herre Messias 1100, hvilke 80 Aar følge . . .»

Tav. IX frembyder kun Indskrifter af underordnet Betydning indeholdende Koransteder o. l. paa Søiler og Marmorplader fra Kirker i Palermo og Museet. I Nr. 9 er vel formodentligen at læse det sædvanlige Ord «*el îzz*» for «*almizz*», der neppe her kan tænkes anvendt i en saa almindelig Frase.

Tav. X har en arabisk Kuppelindskrift fra Kirken *Sta Maria dell Ammiraglio*; begyndende med «i Navnet Faderens, Sønnens og den H. Aands» indeholder Resten en liturgisk Formel, brugelig i de Orientalske Kirker. Idet Bygningen er opført af den christne Giorgio fra Antiochien, gr. ammiraglio af Sicilien i det 12te Aarh., have vi en tilstrækkelig Forklaring af den arabiske Indskrifts Bevarelse i en byzantisk-arab. Kirke; den blev først opdaget ved en Restauration af Kuppelen 1871 og derefter meddelt af Amari i «*Annuario della Società Italiana per gli Studii Or. 1872*».

Foruden et Par Søileindskrifter, der indeholde almindelige Korasententser, have vi endelig en i Universitets-Museet i

Messina bevaret Marmortavle af den Art, der i Orienten findes over Portalerne til de fleste Moskeer. Efter det til denne Brug hyppigen anvendte Coransted Sur. IX, v. 18 angives, at «denne Moskee i Alexandrien er bleven beriget med Legater og restaureret A. 477 H» af Abu-l-Nedjm Bedr al-Mostanseri, identisk med den af mig i Cahira og Kerafat¹⁾ omtalte Fathimidiske Overgeneral Emir el Gojûsh *Abu-l-Nedjm Bedr al-Gemâli* [† 487], der under Navnet «*Gojushi*» betragtes endnu af Almuen som Cahiras Skytspatron. — I Indskriftens Gjengivelser ere et Par Feiltagelser indløbne: l. 3 maa læses «nâsir el-imân, Troens Forsvarer», ikke «difensore dell' imâm; l. 5: «hâdsâ», da det følgende Gâmi' er Hankjøn; og endelig l. 7: «el-hubs», ikke «el-hubûs» og *wewallâ* for *wedallâ*, der neppe giver nogen Mening.

---

¹⁾ 1ste D. p. 17 & 76.
